

Головним чином це стосується зовнішніх електронних ресурсів, серед яких Інтернет. Але перенасиченість інформацією ставить дуже важливе завдання: виробити навички оцінки і диференціювання інформації. Студенти повинні навчитись виділяти серед величезного потоку інформації найбільш важливу, знаходити більш раціональний шлях пошуку.

З метою наближення ресурсів Інтернет до користувача була розпочата робота по створенню навігатора Інтернет-ресурсів за профілем вузу. Тематика навігатора відповідає навчальним програмам університету та надає допомогу студентам в пошуку фахової інформації. Більш детально на заняттях студенти старших курсів знайомляться з повнотекстовою базою даних електронних журналів найбільшого у світі видавництва EBSCO. Головним чином представлені наукові журнали з суспільних, гуманітарних та економічних дисциплін. Доступ до бази даних надається і в режимі онлайн і на CD- та DVDROM. Крім того великий інтерес викликає база даних Proquest. Це інформаційно-пошукова система по науковій інформації, яка забезпечує миттєвий доступ до 7000 журналів. Тематичний репертуар електронної бібліотеки Proquest охоплює всі області наукових знань.

Але треба зауважити, що проведення практичних занять із студентами 1 курсу викликає певні труднощі через різний рівень комп'ютерної грамотності. (Мається на увазі слабка матеріально-технічна база в деяких школах). Тому студенти протягом року, звичайно, потребують додаткових консультацій.

Дуже важливим є момент одночасного підвищення інформаційної культури і студентів, і викладачів.

Перший етап роботи показав:

- необхідно особливу увагу приділяти вибору методів та засобів навчання;

- необхідно вивчати та втілювати досвід інших бібліотек щодо організації занять;
- необхідно застосування більш якісного обладнання та швидких каналів зв'язку.

На сьогоднішній день, інформаційна культура студента є одним з найважливіших показників рівня освіченості, інформаційної компетентності. Тому навчання студентів цьому напрямку маж стати одним з першочергових завдань ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Геллер И.С. К вопросу об информационно-библиографической культуре студентов / И.С. Геллер // Вестник БАЕ. – 2001. – № 1. – С.75-77.
2. Гендина Н.И. Информационное образование и информационная культура личности как факторы развития информационного общества / Н.И. Гендина // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и формы сотрудничества: Материалы 8-й Междунар. конф. "Крым 2001" / ГПНТБ России. – М., 2001. – Т. 3. – С. 987-989.
3. Мац Л.В. Самостоятельная работа студента в информационном пространстве / Л.В. Мац, Ф.С. Лесев // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Материал 8-й Междунар. конф. "Крым 2001" / ГПНТБ России. – М., 2001. – Т. 3. – С.1137-1138.
4. Медведова С. Концептуальна модель інформаційного навчання користувачів / С. Медведова // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 2. – С.4-7.

In the article a concept is considered «informative culture» and methods of its forming within the framework of the special course of «Basis of informative culture».

Key words: informative culture, informative competence, new information's technologies.

Отримано: 23.09.2010

УДК 377.007.2

О. П. Ляска

Подільський державний аграрно-технічний університет

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ

У статті аналізуються підходи до тлумачення змісту і структури професійно-педагогічних компетентностей майбутніх інженерів-педагогів в контексті формування у них професійно особистісних якостей.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійно-педагогічна компетентність, інженер-педагог, професійно-особистісні якості.

Останніми роками проблематика компетентнісної освіти стала однією з найбільш досліджуваних. У роботах психологів та педагогів визначено і розглянуто різні аспекти компетентнісного підходу в освіті: проблеми виділення ключових компетенцій, їх реалізація в освітніх стандартах і в системах оцінки якості освіти, можливостей використання компетенцій як дидактичних одиниць в професійній освіті (Е. Зеер, І. Зімняя, О. Чуракова та ін.); педагогічні умови формування компетентності суб'єктів процесу учіння (І. Агапов, В. Шапалов та ін.); питання формування професійної компетентності спеціалістів різного профілю, використання окремих сучасних технологій навчання в рамках компетентнісної освіти (О. Дубасенюк, В. Свистун, Ю. Татур та ін.). Основна частина науково-педагогічних досліджень в галузі компетентнісної професійної освіти пов'язана з проблемами формування професійної компетентності педагогічних кадрів (В. Адольф, І. Грішина, В. Сластьонін, Д. Чернілевський та ін.).

Нині залишається малодослідженою проблема підготовки, розвитку та формування професійно-педагогічної компетентності інженерно-педагогічних кадрів як фахівців, що орієнтуються на реалізацію сумісної діяльності інженерної та педагогічної галузей, а тому повинні інтегрувати в собі якості, характерні для успішного виконання і однієї і іншої видів діяльності.

Метою статті є розгляд різних тлумачень та структурних підходів, які висвітлюють питання професійно-педагогічної компетентності як умови формування професійно значущих особистісних якостей інженерів-педагогів.

Рівень освіченості людини, особливо в сучасних умовах, не визначається об'ємом знань, їх енциклопедичністю. З позиції компетентнісного підходу, освіченість визначається як здібність розв'язувати проблему різної складності на основі постійно змінюваних знань. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але акцентує увагу на здібності використання отриманих знань. Сьогоднішній педагог професійної школи, реалізуючи соціальне замовлення на підготовку мобільного, гнучкого, компетентного спеціаліста, не може сам бути некомпетентним. Це стосується і спеціалізації змісту предмету його викладання, і методичних й педагогічних прийомів взаємодії з аудиторією. Тому, професійно-педагогічне формування майбутнього педагога розглядається через поняття «професійна», або «професійно-педагогічна компетентність».

Проблема визначення професійної компетентності стала об'єктом дискусій і різних підходів між педагогами, психологами, фізіологами, спеціалістами-практиками і т.д., що привело до відсутності єдиного підходу до тлумачення поняття «професійно-педагогічна компетентність педагога» та заміною (ототожненням), рівноцінним вживанням в тому ж змісті категорій «професіоналізм», «кваліфікація», «професійно-педагогічні здібності» та ін.

В психології прийнятною є точка зору, відповідно до якої, поняття «компетентність» включає знання, вміння, навички, а також способи здійснення діяльності (Н. Талізін, О. Щербаков).

В теорії педагогічної освіти поняття «професійна компетентність» означає сукупність професійно обумовле-

них вимог до педагога і вживається з такими термінами як «кваліфікаційна характеристика», «професіограма особистості», «професійна готовність», «професіоналізм» (С. Рогов, Н. Кузьміна). Загалом, названі педагогічні категорії визначають собою смислові відтінки і вживаються в різних контекстах, характеризуючи одну і ту ж проблему.

На нашу думку, найбільш близькими між собою є поняття «готовність» і «компетентність», але не тотожні. Якщо готовність є характеристикою потенційного стану, що дозволяє педагогу ввійти в професійну спільність і розвинути в професійному відношенні, то компетентність може виявитися лише в реальній діяльності, перейшовши із внутрішнього в зовнішнє. Близьким також за значенням є поняття «педагогічна майстерність», яке розглядається Н. Кухаревим як «сукупність певних якостей особистості вчителя, які обумовлюються високим рівнем його психолого-педагогічної підготовленості, здібність оптимально розв'язувати педагогічні задачі навчання, виховання і розвитку...» [2, с.7]. Оскільки «... під професіоналізмом варто розуміти сукупність психофізіологічних, психічних і особистісних змін, що відбуваються в людині в процесі оволодіння і тривалого виконання діяльності, що забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень розв'язання складних професійних задач в особливих умовах», то ця якість властива для педагога, який вже сформувався [4, с.7-8]. Тому, компетентність – це стан процесу формування професіоналізму.

На думку Є. Огарєва, компетентність – це категорія оціночна, яка характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільної праці; вона передбачає: 1) змістовне розуміння суті виконуваних задач і проблем; 2) досконале знання досвіду, накопиченого в даній галузі, активне оволодіння його найкращими досягненнями; 3) вміння вибирати засоби і способи дій, адекватні окремим обставинам місця і часу; 4) почуття відповідальності за досягнуті результати; 5) здібність вчитися на помилках і вносити корективи в процес досягнення цілей [6, с.10].

Досить цікавою представляється формула компетентності розроблена М. Чошановим. В поясненні автора вона має такий вигляд: компетентність – це мобільність знань + гнучкість методу + критичність мислення [3].

Більшість дослідників проблеми компетентності (компетентного підходу) одностайні в думках про те, що:

- ✓ по-перше, компетентність – це складне явище, яке не має однозначності визначення та оцінки;
- ✓ по-друге, компетентності мають діяльні сну активну сутність і визначають собою спосіб і характер дій;
- ✓ по-третє, компетентності мають для особистості мотиваційну природу.

Враховуючи всі ці положення, ми висуваємо припущення, що перелік компетентностей інженерно-педагогічних кадрів повинен визначитися їх складовими характеристиками:

- готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект);
- володінням знаннями про зміст компетентності (когнітивний аспект);
- відношенням до змісту компетентності і об'єкту її застосування (ціннісно-смисловий аспект);
- емоційно-вольовою регуляцією процесу і результату прояву компетентності.

Таким чином, компетентність в загальному розумінні – це інтегрована якість особистості, що проявляється в здібності і готовності до діяльності, яка базується на знаннях, досвіді і дає можливість розв'язувати проблеми певної галузі. Базовою основою цієї характеристики виступають знання, освіченість, досвід професійної діяльності людини. За своєю суттю компетентність – потенційна якість людини, яка завершила навчання певного ступеня, характеризується готовністю на цій основі успішно провадити професійну діяльність з урахуванням її соціальної значущості і соціальних ризиків. Компетентність включають спрямованість особистості, здібності, характер.

Як справедливо стверджують Д. Чернілевський і М. Томчук, категорія професійної компетентності визначається рівнем власне професійної освіти, досвідом та індиві-

дуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти та самовдосконаленням, творчим і відповідальним ставленням до справи [11, с.116]. Як різновид психологічної компетентності визначає професійну компетентність М. Холодна, пов'язуючи її з результатом практики навчання у відповідній предметній спеціалізації [10].

Переймаючись проблемами проектування стандартів російської професійної школи, Ю. Татур пояснює професійну компетентність фахівця з вищою освітою як «проявлені ним на практиці прагнення і здатність реалізувати свій потенціал для успішної творчої діяльності у професійній і соціальній сферах, усвідомлюючи соціальну значимість і особистісну відповідальність за результати цієї діяльності і необхідність її постійного вдосконалення» [9, с.9].

Оскільки педагогічна діяльність окрім типово-професійних якостей володіє специфічними, ця неординарність визначається в науці через проблему «професійно-педагогічна діяльність», а в заявленій темі досліджується в ракурсі «професійно-педагогічна компетентність».

Професійно-педагогічна компетентність, за Н. Лобановим [3, с.12-19], характеризується як системні властивості особистості в якій виділяється три компоненти: професійно-освітній, професійно-діяльнісний і професійно-особистісний, або теоретичний, практичний, особистісний. Головною умовою професійно-педагогічної компетентності є пізнавальна активність, що має педагогічну спрямованість.

На думку російських дослідників під професійно-педагогічною компетентністю варто розуміти сукупність властивостей особистостей, які визначаються високим рівнем психолого-педагогічної підготовки і забезпечують високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності [2].

А. Маркова будує багатомірну модель професійно-педагогічної компетентності педагога. Ця модель може бути названа психологічною, оскільки акцентування спрямоване на оцінку психологічних характеристик педагога при здійсненні ним навчально-виховного процесу і якісних змін в психічному розвитку школярів (студентів), які виникають як результат праці вчителя [4].

В такому ж аспекті розглядає професійну компетентність Л. Мітіна, яка пише: «... ми розуміємо професійну компетентність більш широко, ніж прийнято в психологічній літературі, не тільки в діяльнісному контексті, але в контексті всієї праці вчителя... іншими словами, під педагогічною компетентністю ми розуміємо гармонійне поєднання знання предмету, методики й дидактики викладання, а також умінь і навичок (культури) педагогічного спілкування» [5, с.46].

Представлене визначення дає можливість вбачати в структурі педагогічної компетентності педагога дві складові: діяльні сну (знання, вміння, навички і способи здійснення професійно-педагогічної діяльності) і комунікативну (знання, вміння, навички і способи педагогічного спілкування).

В інтерпретації В. Введенського професійна компетентність педагога розглядається трьома рівнями: загальний – ключові і операціональні компетентності; частковий – компетентності посадової групи в певному освітньому закладі; конкретний – компетентності окремого педагога в рамках закладу.

В рамках виділеної нами проблематики дослідження С. Дружилов виділяє чотири стадії формування професійно-педагогічної компетентності в рамках професійного навчання: 1) безсвідома компетентність – «Я не знаю, що я не знаю»; 2) свідомі некомпетентність – «Я знаю, що я не знаю»; 3) свідомі компетентність – «Я знаю, що я знаю»; 4) безсвідома компетентність – професійні навички повністю інтегровані, вбудовані в поведінку, професіоналізм є частиною особистості.

Досить повне визначення професійно-педагогічної компетентності дають Л. Захарова, В. Соколова: «Під професійною компетентністю доцільно розуміти здібність ефективно розв'язувати практичні задачі по соціалізації особистості, що розвивається, забезпеченню внутрішніх умов діяльнісної інтеграції особистості в суспільство за рахунок розвитку ціннісних орієнтацій, орієнтованості в природі, суспільстві, духовному досвіді людей, самому собі, формування практичних вмінь, діяльнісної соціально бажаної... самореалізації...».

В. Сластонін вважає, що під професійно-педагогічною компетентністю педагога можна розуміти «єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності» [8, с.40]. В його роботі структура професійно-педагогічної компетентності розглядається через педагогічні вміння.

Таким чином, професійно-педагогічна компетентність – це інтегральна, професійно-особистісна характеристика, яка визначає готовність і здібність виконання педагогічних функцій у відповідності з прийнятими в соціумі в конкретний момент нормами, стандартами, вимогами. Вихідний показник професійно-педагогічної компетентності – відношення до людини, бо робота інженера-педагога – це робота в системі людина-людина. Саме тому такий компонент як особистісно-гуманістична орієнтація, виявляється сьогодні центральним в структурі професійно-педагогічної компетентності як інтегральної професійно-особистісної характеристики. Дійсного професіонала в сфері інженерно-педагогічної освіти характеризує вміння системно сприймати педагогічну реальність і системно в ній діяти. Саме ця властивість забезпечує можливість цілісного структурованого бачення логіки педагогічної системи, полегшує конструювання ціле відповідної інженерно-педагогічної діяльності.

Професійно-педагогічна компетентність інженера-педагога дає можливість вільно володіти предметною галуззю. Через компетентність, яка передбачає володіння сучасними педагогічними технологіями здійснюється професійно-педагогічна комунікація у взаємодії зі студентами, досягається індивідуально можливе пізнання змісту інженерної галузі, перетворюється її зміст в процес і результат навчання і самоосвіти.

Всі перелічені складові професійно-педагогічної компетентності тісно переплітаються, створюючи складну структуру, що формує «ідеальну модель» інженера-педагога, визначаючи його особистісну та діяльну характеристику у внутрішньому плані.

Як основні компоненти професійно-педагогічної компетентності майбутнього інженера-педагога можна розглядати три блоки характеристик: 1) психолого-педагогічну грамотність стосовно навчання інженерним дисциплінам; 2) психолого-педагогічні вміння подачі змісту предметів інженерної галузі; 3) професійно-особистісні якості, тобто такі властивості, які нероздільні від процесу інженерно-педагогічної діяльності і проявляються в ході її виконання. До пропонованої структури показників Є. Огарев вважає за необхідне включати такі компоненти:

- глибоке розуміння сутності виконуваних завдань і проблем;
- ґрунтовне знання досвіду, який є в даній галузі, активне оволодіння його найкращими досягненнями;
- уміння обирати засоби і способи дії, адекватні конкретним обставинам місця і часу;
- почуття відповідальності за досягнуті результати;
- здатність учитися на помилках і вносити корективи у процес досягнення цілей [6].

Більш конкретно визначає професійно-педагогічну компетентність О. Дубасенюк, переконуючи, що це сукупність умінь педагога, його спроможність по-новому структурувати наукове і практичне знання. До структурних елементів професійної компетентності педагога вчена відносить спеціальну, професійну, методичну, соціально-психологічну, диференційно-психологічну та аутопсихологічну види компетентностей [1]. На думку В. Свистун професійно-педагогічна компетентність науково-педагогічного працівника – це підсумок його внутрішньої інтелектуальної та емоційно-почуттєвої роботи, у процесі якої зовнішнє, проходячи через суб'єктність особистості та, переламлюючись через її життєвий і професійний досвід, переосмислюється й освоюється нею, породжуючи педагогічну культуру, формуючи індивідуальний стиль навчально-виховної роботи [7, с.219].

У дисертаційному дослідженні Л. Шовкун «Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладача вищих аграрних навчальних закладів» вка-

зується «професійна компетентність викладача... характеризує певний рівень розвитку педагогічної діяльності і є синтезом наукових знань, умінь і навичок методичної творчості та особистісних якостей педагога» [12].

Враховуючи доробок І. Зязюна, А. Маркової, О. Полозенко визначаємо професійно-педагогічну компетентність інженера-педагога як інтегральну якість особистості, що проявляється в педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні, забезпечується відповідною інженерною підготовкою та оцінюється розвитком інструментальної (знання, уміння, навички, особливості пізнавальних процесів – сприймання, уява, пам'ять, мислення) та мотиваційно-ціннісної (прагнення, бажання, інтереси, нахили, ідеали, переконання, потреби, почуття, цінності, моральні якості, самооцінка) сфер особистості студентів.

Таким чином, професійно-педагогічна компетентність – це узагальнене особистісне утворення, що включає в себе високий рівень теоретико-методологічної, психолого-педагогічної, методичної і практичної підготовки інженера-педагога, є засобом розв'язання специфічно-професійних, педагогічних задач і виступає критерієм становлення інженера-педагога-професіонала. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього інженера-педагога означає перетворення отриманих знань в практику, що можна здійснити за допомогою поступового структурування та розвитку професійно значущих особистісних якостей.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Концептуальна модель професійної виховної діяльності педагога / О. А. Дубасенюк // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К., 1995. – Вип. 1. – С. 190–197.
2. Кухарев Н.В. На пути к профессиональному мастерству / Н.В. Кухарев. – М.: Просвещение, 1990.
3. Лобанова Н.Н. Профессионально-педагогическая компетентность преподавателей системы повышения квалификации и переподготовки специалистов как условие совершенствования их образования // Психолого-педагогическая компетентность преподавателей системы подготовки повышения квалификации. Проблемы, поиски, опыт. – СПб., 1992. – С. 12-19.
4. Маркова А.К. Психология труда учителя: Книга для учителя / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1994.
5. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы). – М.: Флинта, 1994. – 215 с.
6. Компетентность образования: социальный аспект / Е.И. Огарев. – СПб.: Изд. РАО ИОВ, 1995. – 170 с.
7. Свистун В. І. Підготовка майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності : монографія / В. І. Свистун. – К. : Наук.-метод. центр аграр. освіти, 2006. – 343 с.
8. Сластенин В.А. Идея комплексного подхода к воспитанию и подготовки учителя. Приобщение к педагогической профессии: практика, концепция, новые структуры / В.А. Сластенин. – Воронеж, 1992. – С. 6-9.
9. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–26.
10. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная ; Ин-т психологии РАН, Межвуз. центр по пробл. интеллект. развития личности. – М. ; Томск, 1997. – 391 с.
11. Чернілевський Д. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Д. В. Чернілевський, М. Л. Томчук. – Вінниця : Вінниц. соц.-екон. ін-т Ун-ту "Україна", 2006. – 102 с.
12. Шовкун Л.М. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладача вищих аграрних навчальних закладів: автореф. ... к.п.н. – К., 2010. – 22 с.

The article deals with approaches to explanation of the structure and content of professional and pedagogical competence in the context of forming of professional and personal qualities of the future engineer-pedagogues.

Key words: competence, professional and pedagogical competence, engineer-pedagogue, professional and personals quality.

Отримано: 14.05.2010